Nr 1952

av herr Fälldin m. fl.
i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:93 med förslag till lag om konvertibla skuldebrev m. m.

De senaste decenniernas utveckling inom näringslivet har bl. a. fört med sig betydande förskjutningar mellan olika företagsformer. Särskilt framträdande är den stora ökningen av antalet aktiebolag. Aktiebolagsformen används numera inte bara av de stora företagen utan också av en stor del av småföretagen.

Att aktiebolaget har blivit så attraktivt som företagsform hänger bl. a samman med olikheter i försäkrings- och skattevillkor mellan skilda företagsformer. En företagare kan ofta således skaffa sig själv bättre försäkrings- och skattevillkor genom att ombilda sitt företag till aktiebolag. Ett uttryck för den betydelse som förhållandena på detta område har för valet av företagsform är den mycket omfattande nybildning av aktiebolag, som ägt rum efter ATP-reformens genomförande.

När det gäller företagsbeskattningen har aktiebolaget en i flera avseenden bättre ställning än andra företagsformer. Så är t. ex. rätten att göra avsättningar till investeringsfond i huvudsak begränsad till aktiebolag och ekonomiska föreningar. Även när det gäller resultatutjämning mellan olika år ställer det sig ofta fördelaktigt att driva ett företag som aktiebolag. Efter övergången till individuell beskattning av arbetsinkomster är den fristående företagaren dessutom missgynnad när det gäller den personliga beskattningen. Detta sammanhänger med den s. k. faktiska sambeskattningen av företagarfamiljer.

Däremot torde det för aktiebolaget grundläggande förhållandet att ägarnas ekonomiska ansvar är begränsat till det i företaget insatta kapitalet inte i sig självt spela så stor roll för den snabba tillväxten av antalet småbolag. När t. ex. ett enmans- eller fåmansägt aktiebolag driver rörelse eller annan verksamhet och behöver ta upp lån, kräver nämligen som regel långivaren att aktieägarna ställer personlig eller motsvarande säkerhet jämsides med de säkerheter som bolaget självt kan erbjuda. Skillnaden blir i detta fall obetydlig mellan ett aktiebolag och ett företag med annan företagsform, t. ex. handelsbolag och enskild firma.

Den vid olika tillfällen framförda tanken på att införa en särskild företagsform med begränsad personlig ansvarighet speciellt avpassad för mindre företag har hittills principiellt avvisats. Inte heller har förslagen om att inom aktiebolagslagens ram införa undantagsbestämmelser för mindre företag realiserats. I verkligheten har dock flera tilläggs- och undantagsregler införts för speciella kategorier aktiebolag. Större aktiebolag har t. ex. ålagts särskilda förpliktelser i samband med att de

anställda tillerkänts rätt att vara representerade i bolagsstyrelsen. Bestämmelser av principiellt samma art har införts i samband med att informationen mellan företag och samhälle har byggts ut.

Aktiebolaget får därför numera betraktas som en etablerad och av samhället sanktionerad företagsform för både stora och små företag. Förhållandena i Sverige skiljer sig därigenom påtagligt från situationen i Tyskland och vissa andra länder, där man har två olika företagsformer med begränsad ansvarighet. Aktiebolagsformen är där i princip reserverad för större företag, och bolagslagstiftningen har anpassats till detta.

Den framtida aktiebolagslagstiftningen i vårt land måste givetvis utformas med utgångspunkt i detta grundläggande förhållande, om inte någon med aktiebolaget jämförbar företagsform tillskapas speciellt för de mindre företagen. Beaktas inte detta förhållande vid förändringar i aktiebolagslagen riskerar man att tillfoga stora delar av den mindre företagsamheten betydande skada.

Den ökade användningen av aktiebolaget som företagsform och andra förändringar i näringslivet har efter hand medfört behov av en allmän översyn av aktiebolagslagen. Ett omfattande utredningsarbete har också ägt rum under 1950- och 1960-talen i detta syfte. Förutom en allmän modernisering av lagbestämmelserna har man därvid strävat efter att förenkla formalitetsföreskrifterna. Många regler i den nuvarande aktiebolagslagen har tillkommit under intryck av Kreugertidens händelser och ter sig numera alltför rigorösa. Utredningsarbetet har också haft till syfte att åstadkomma större nordisk rättslikhet på aktiebolagsrättens område.

Hittills har emellertid utredningsarbetet i mycket liten utsträckning lett till några praktiska resultat. Med hänsyn till att förberedelsearbetet för en allmän översyn av aktiebolagslagen sannolikt kommer att dra ytterligare ut på tiden föreslås i proposition 1973:93 vissa partiella förändringar. Ändringarna avser fyra olika delområden. För att underlätta kapitalanskaffningen föreslås att aktiebolagen får möjlighet att utge s. k. konvertibla obligationer och andra skuldebrev, vilka på särskilda villkor får bytas ut mot aktier. Vidare föreslås vissa ändringar i de bestämmelser som reglerar förfarandet vid nyemission. Lägsta tillåtna aktiekapital i ett aktiebolag föreslås kraftigt höjt. Slutligen innehåller propositionen förslag till en begränsning av aktieägares och bolagsledning rätt att ta upp lån från ett bolag.

Konvertibla skuldebrev m. m.

Förslaget i propositionen om konvertibla skuldebrev m. m. innebär att sådana former av skuldebrev som kan sägas inta en mellanställning mellan aktier och obligationer för första gången erkänns och regleras i aktiebolagslagen. Förutsättningar skapas därigenom för en mera allmän användning av sådana skuldebrev än hittills, vilket bör hälsas med tillfredsställelse. Åtgärden bör också leda till att svenska företag blir mer jämställda med utländska i den mån som det svenska näringslivet får tillgång till utländska kapitalmarknader. Också i andra avseenden bör

existensen av sådana skuldebrev kunna underlätta anskaffningen av kapital till det svenska näringslivet.

Förfarandet vid nyemissioner

Däremot bör de föreslagna ändringarna i bestämmelserna beträffande förfarandet vid nyemissioner enligt vår uppfattning avvisas. Ändringarna består dels i att nuvarande bestämmelser beträffande beslut om nyemission kompletteras med möjligheter för bolagsstämman att ge styrelsen bemyndigande att fram till nästa ordinarie bolagsstämma genomföra nyemissioner inom den ram för aktiekapitalet som finns angiven i bolagsordningen. Vidare slopas den hittillsvarande ovillkorliga företrädesrätten för gamla aktieägare att teckna aktier vid kontant nyemission. Den senare ändringen innebär att nya intressenter, efter beslut med enkel majoritet på bolagsstämman, kan få möjlighet att teckna aktier vid en nyemission utan särskilt ekonomiskt vederlag för teckningsrätten. Detta ger möjligheter till s. k. riktade emissioner. Föreskrifter om avvikelse från företrädesrätten skall också kunna ingå i bemyndigande för styrelsen att besluta om nyemission.

Motivet för de föreslagna ändringarna är bl. a. att kunna genomföra nyemissioner snabbare än vad som nu är möjligt. Reglerna om ovillkorlig företrädesrätt för gamla aktieägare vid kontantemisssioner betraktas i propositionen också som alltför stela. Hinder kan på så sätt uppstå när ett bolag vill skaffa sig en i och för sig önskvärd förstärkning av det egna kapitalet.

Enligt var uppfattning får de i propositionen angivna nackdelarna med nuvarande regler inte överdrivas. Nyemissioner kan redan nu genomföras på kort tid även i stora bolag med många aktieägare. Tidsvinsten med den föreslagna ändringen blir därför i det övervägande antalet fall obetydlig. Möjligheter att låta nya intressenter teckna aktier i större eller mindre omfattning föreligger redan nu om en större grupp ägare i bolaget är beredda till detta. Inte heller denna ändring innebär därför någon avgörande förändring i förhållande till nuvarande situation.

Som framhålls i propositionen kan dock de föreslagna förändringarna väntas leda till att styrelsen och den dominerande aktieägargruppen i ett bolag får ökade maktbefogenheter jämfört med nuvarande förhållanden. Även om bolagsledningen bara utnyttjar sig av denna större frihet i ett litet antal fall, kommer en sådan lagändring som den nu föreslagna att förstärka tendenserna till maktkoncentration inom näringslivet och ytterligare undergräva de mindre aktieägarnas redan tidigare mycket svaga ställning. Från principiell synpunkt måste detta betraktas som betänkligt.

För att motverka en sådan utveckling föreslås i propositionen visserligen att de nämnda ändringarna kompletteras med en omarbetning av den generalklausul som redan finns i aktiebolagslagen till skydd mot maktmissbruk. En sådan åtgärd undanröjer emellertid enligt vår uppfattning inte riskerna för ytterligare maktkoncentration och en förstärkning

av de ledande aktieägargruppernas dominerande ställning i de stora bolagen. Domstolarna har hittills tillämpat generalklausuler av detta slag ytterligt restriktivt. Den vidgning av tillämpningen som förutsätts i propositionen kommer knappast att medföra någon avgörande förändring. Det kan för övrigt också ifrågasättas, om t. ex. en bolagsstyrelses befogenheter i alltför stor utsträckning skall regleras genom generalklausuler av detta slag.

Aktiekapitalets storlek

Förslaget i propositionen beträffande ändringar i bestämmelserna om aktiekapitalets storlek innebär att minimigränsen höjs från 5 000 kr. till 50 000 kr. Motivet är att åstadkomma en dämpning av aktiebolagsbildningen och ett ökat utnyttjande av andra företagsformer. Det framhålls i propositionen att bolagsformen kommit att utnyttjas för andra slag av verksamhet än den ursprungligen varit avsedd för. Den har också kommit att användas för att kringgå gällande skattebestämmelser.

Det finns också enligt vår uppfattning anledning att försöka hindra att beståndet av rena s. k. skrivbordsbolag tillväxer i alltför stor omfattning. Samtidigt måste – som vi tidigare starkt betonat – aktiebolagslagstiftningen utformas med hänsyn till att denna företagsform numera de facto omfattar ett mycket stort antal småföretag och att dessa för närvarande inte kan erbjudas någon likvärdig företagsform. En så kraftig höjning av lägsta aktiekapitalet som föreslås i propositionen skulle utan tvivel leda till svårigheter för ett mycket stort antal mindre företag som redan drivs i aktiebolagsform. Som framgår av propositionen kommer en sådan förändring att beröra bortåt 3/4 av alla existerande rörelsedrivande bolag.

Man måste t. ex. räkna med att många bolag kommer att bli tvingade att ta fram tidigare dolda reserver till beskattning för att klara en sådan höjning av aktiekapitalet. Detta leder i själva verket till minskade möjligheter för företagen att stärka sin konsolidering. Reformen kommer i dessa fall att direkt motverka sitt syfte. Man får också räkna med att en så kraftig höjning av aktiekapitalet som här föreslagits kommer att leda till nedläggningar av företag samt inte minst till en minskning av den redan tidigare svaga nyetableringen. Detta gäller särskilt, om genomförandet skall ske på den korta tid som förutsätts i propositionen.

Det måste också ifrågasättas, om åtgärden verkligen får den verkan när det gäller att förhindra skatteflykt som föredragande departementschefen förutsätter. Kravet på visst aktiekapital torde inte på något sätt vara det avgörande i detta fall.

Den skatteflykt som otvivelaktigt förekommer genom bland annat s. k. vinst- och förlustbolag måste i stället motverkas genom en förstärkning av taxeringskontrollen och genom ändringar i skattelagstiftningen. Även ändringar i aktiebolagslagstiftningen, t. ex. när det gäller rätten för ett bolag att byta namn och reglerna för revision, bör kunna övervägas. Vi vill i detta sammanhang erinra om att motioner tidigare väckts från vår sida under innevarande riksdag om effektivare åtgärder mot skattefusk

och skatteflykt.

För att förebygga de direkta skadeverkningar som en kraftig höjning av minimigränsen för aktiekapitalet otvivelaktigt får, föreslår vi att denna begränsas till en höjning till 20 000 kr. En sådan förändring står också i överensstämmelse med aktiebolagsutredningens tidigare förslag.

Även vid en sådan mindre höjning av kapitalgränsen kan vissa svårigheter uppstå för redan etablerade företag. För att underlätta anpassningen till en sådan ny regel bör därför övervägas att införa någon form av statligt garantisystem, som ger ägare av redan verksamma rörelsedrivande bolag möjligheter att kunna tillskjuta ytterligare aktiekapital utan att bolagets soliditet försvagas. Systemet bör kunna utformas efter samma modell som redan gäller för olika statliga kreditgarantier, dvs. att staten ställer garanti för lån i bank eller annan kreditinrättning, vilket utnyttjas för att genomföra den påtvingade höjningen av aktiekapitalet. Ett sådant garantisystem bör kunna bli av särskild betydelse för hantverkare och vissa andra grupper av mindre företagare.

En ny företagsform

Oberoende av hur frågan om aktiekapitalets storlek kommer att lösas är enligt vår uppfattning tiden nu också mogen att på nytt överväga möjligheterna att införa en ny företagsform med begränsad ekonomisk ansvarighet för delägarna, speciellt avpassad till de mindre företagens förhållanden. Bebov av en sådan "enklare" form av aktiebolag finns inom såväl hantverk, handel och annan serviceverksamhet som industri, jordbruk och andra varuproducerande näringar.

Många av de rättsregler som redan gäller för aktiebolag bör kunna överföras tämligen ograverade till en sådan ny företagsform. Det gäller t. ex. åtskilliga skatteregler, bl. a. rätten att avsätta medel till investeringsfonder och lagervärderingsreglerna. Samtidigt bör många av de formaliteter som omger bildandet och förvaltningen av ett aktiebolag kunna avvaras. Som alternativ till en helt ny företagsform bör införandet av speciella undantagsregler för mindre företag i aktiebolagslagstiftningen kunna prövas.

Lån till aktieägare m. fl.

Förslaget i propositionen om en begränsning av aktieägares och bolagsledningars rätt att ta upp lån från bolag i vilka de har ekonomiska intressen motiveras bl. a. med att sådana lån inte sällan utnyttjas som ett led i skatteflyktstransaktioner. Åtgärden kan också betraktas som en förstärkning av de regler som syftar till att skydda bolagets bundna egna kapital mot urholkning.

Som framhålls i propositionen innebär den nuvarande ordningen – enligt vilken inga restriktioner finns i fråga om aktiebolags rätt att lämna ut lån till personer i bolagsledningen eller till aktieägare – utan tvivel

vissa risker för tredje man. Det är också obestridligt att sådana lån ibland utnyttjas för olika former av skatteflykt. En begränsning av lånerätten måste därför anses befogad, om den kan utformas så att normal affärsverksamhet inte försvåras. Det principiella låneförbud som föreslås i propositionen har också kombinerats med förhållandevis generösa undantagsregler. Dessa tar bl. a. sikte på rena affärstransaktioner mellan bolaget och dess intressenter. Vidare syftar undantagsreglerna till att inte ytterligare öka eller befästa de likviditetsproblem som ofta uppkommer i samband med generationsskiftena i familjeföretag. Begränsningen av lånerätten bör därför kunna ges den utformning som föreslagits i propositionen.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer vi

att riksdagen vid behandlingen av proposition 1973:93 beslutar

1. att avslå den föreslagna utvidgningen av bolagsstyrelsens rätt att besluta om nyemission,
2. att avslå förslaget om slopande av aktieägarnas ovillkorliga företrädesrätt vid kontant nyemission,
3. att minimigränsen för aktiekapitalet i aktiebolag skall vara 20 000 kr.,
4. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande ett garantisystem för att underlätta existerande rörelsedrivande bolags anpassning till nya regler om aktiekapitalets storlek i enlighet med vad som har anförts i motionen,
5. att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande införandet av en ny företagsform med begränsad ekonomisk ansvarighet för ägarna, speciellt avpassad till de mindre företagens behov, i enlighet med vad som bar anförts i motionen.

Stockholm den 26 april 1973

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

JOHANNES ANTONSSON (c)

ROBERT DOCKERED (c)

NILS G. HANSSON (c)
i Skegrie

GUNNAR LARSSON (c)
i Luttra

FRITZ BÖRJESSON (c)
i Glömminge

TORSTEN BENGTSON (c)
i Jönköping

ERIC CARLSSON (c)
i Vikmanshyttan

JAN-IVAN NILSSON (c)
i Tvärålund

ELVY OLSSON (c)
i Hölö

RUNE GUSTAVSSON (c)
i Alvesta

BENGT SJÖNELL (c)

GOTAB 73 3794 S Stockholm 1973